

مرکز مجاز امام صادق (علیه السلام)

اصول الفقه (عام و خاص)

انصراف

جلسه ۱۴۹

استاد نجار زاده

انصراف:

به نظر برخی از علماء، یکی از موانع تمسک به اطلاق، «انصراف» است؛ به نظر مصنف، انصراف دو حالت دارد که یکی مانع اطلاق است؛ بخلاف دیگری.

اقسام انصراف:

انصراف ظهوری:

گاهی انصراف، ناشی از ظهور لفظ در مقید است؛ به این معنی که ظهور لفظ، انصراف به معنی خاصی دارد (انصراف ظهوری)؛ در این صورت، به نظر مصنف، این انصراف مانع تمسک به اطلاق است.

انصراف بدوی:

گاهی انصراف، ناشی از انس لفظ و ظهور لفظ نیست؛ بلکه از کثرت وجود خارجی یا ممارست‌های خارجی است؛ بدون این که ارتباطی به ظهور لفظ داشته باشد (انصراف بدوی)؛ در این صورت، به نظر مصنف، مانع تمسک به اطلاق نمی‌شود.

مثال:

مسح در دو آیه تیمم و وضو، منصرف به مسح با «دست» است و تردیدی نیست که این انصراف، مستند به لفظ می‌باشد؛ چنانچه لفظ مزبور منصرف است به مسح به خصوص کف دست؛ لذا اگر با پشت دست مسح نماید، معلوم نیست که امتثال حاصل گردد؛ ولی در عین حال، این انصراف (انصراف مسح به مسح با کف دست) معلوم نیست که مستند به لفظ باشد؛ زیرا بُعدی ندارد بتوان آن را ناشی از این دانست که متعارف بین مردم آن است که با کف دست مسح می‌نمایند؛ زیرا این کیفیت آسان‌تر می‌باشد و نیز طبع انسان در وقت مسح، اقتضا دارد که با کف دست این امر را انجام دهد و ارتباطی بین آن و لفظ «مسح» نمی‌باشد؛ لذا جماعتی از فقهاء فتوی داده‌اند وقتی که با کف دست نتوان مسح نمود؛ مسح با پشت دست نیز جایز بوده و مجزی است و مدرک ایشان تمسک به اطلاق آیه شریفه است؛ در حالیکه اگر لفظ، ظهور در معنای مقید می‌داشت، جایی برای این تمسک نبود.